

KELIONĖ SU TEOFILIUMI (2017-ųjų balandis)

15 kalėjimo Velykų

Velykų rytas daug kam primena triskart aplink bažnyčią einamą procesiją, varpų gaudesį, pakilią giesmių nuotaiką... Džiaugsmas kyla iš evangelinės žinios apie prisikėlusį Kristų ir apaštalų susitikimus su Prisikėlusiuoju. Velykos tikrai yra džiaugsmingos, bet nebūna Velykų be Didžiojo penktadienio – Jėzaus mirties – ir be Didžiojo šeštadienio – Dievo tylos – dienos. Per tai einame į Prisikėlimą. O kaip jaučiasi žmonės, kurie Prisikėlimą švenčia jausdami mirties alsavimą?

Tokia Velykų patirtis buvo labai artima garbingajam arkivyskupui Teofiliumi Matulioniui. Praleidęs beveik šešiolika metų kalėjimuose ir lageriuose, jis penkiolika savo gyvenimo Velykų šventė nelaisvėje. Pirmosios Velykos buvo „įkalintos“ pačiomis nepalankiausiomis aplinkybėmis. 1923 m. Peterburge buvo suimtas vysk. Janas Cieplakas su kunigais, tarp jų ir kun. Teofilius. Suimtieji išvežti į Maskvą tardymų, kurie vyko per gavėnią, o teismo nuosprendis paskelbtas Verbų sekmadienį, trečią valandą nakties. Pačia griežčiausia – mirties – bausme už ryšių su Vatikanu palaikymą buvo nuteistas Mogiliovo arkivyskupijos generalvikaras prel. Konstanty Budkiewiczzius. Prieš nuosprendį jam buvo sudarytos sąlygos ir siūloma pasitraukti į užsienį, bet jis pasirinko likti su ganomaisiais.

Po nuosprendžio visi kunigai buvo įkalinti toje pačioje kameroje su mirties įvykdymo laukiančiu prel. Budkiewiczziumi. Jis elgėsi taip, tarsi jam nieko nebuvo atsitikę. Kuomet vienas iš kunigų kameroje pradėjo pokalbį apie pasiruošimą mirčiai, prelatas atsakė, jog jis visiškai ramus ir tam pasiruošęs. Nors su ašaromis akyse, bet nepaprastai pasitikėdamas Viešpaties valia, myriop nuteistasis paliudijo kameros draugams tvirtą tikėjimą prisikėlimu. Jo žodžius girdėjo ir toje pačioje kameroje kalėjęs kun. Teofilius. Taip slinko Didžiosios savaitės dienos.

Didįjį šeštadienį prel. Konstanty buvo atskirtas ir perkeltas į vienutę, o tai reiškė, kad artėja bausmės įvykdymas. Kuomet visose pasaulio bažnyčiose buvo skaitomi Evangelijos žodžiai: „Pirmąją savaitės dieną, labai anksti, dar neišaušus...“ (Jn 20, 1), ketvirtą valandą ryto prelatas

palaimino savo budelį bei du jo pagalbininkus ir, šnabždėdamas maldos žodžius, nususuko į sieną. Ankstyvą Velykų rytą nuaidėjo šūvis. Kaliniai suprato, jog neteko ištikimo Kristaus sekėjo ir tikėjimo išpažinėjo bei kankinio. Per tą Didžiąją savaitę jie nepaprastai priartėjo prie Kristaus kančios, o Velykų rytas, girdint mirtį nešantį šūvį, jiems buvo didžiausias tikėjimo Kristaus prisikėlimu ir galutine Dievo pergale pasaulyje išbandymas. Nežinodami šios Velykų patirties, mes nelabai suprasime ir tolesnio garbingojo Teofiliaus gyvenimo ir kančios kelio. Pagrindinis apsisprendimas – niekada neišsižadėti savo ganytojiškųjų pareigų ir niekuomet nepalikti jam patikėtos kaimenės – buvo padarytas per pirmąsias kalėjimo Velykas.

Žvelgiant iš šios dienos perspektyvos, ta Maskvos kalėjimo kamera tapo Bažnyčiai kankinių „kalve“: garbingasis Teofilijus jau pripažintas kankiniu, pradėti ir kitų trijų kameros draugų – prel. Budkiewicziaus, vysk. Cieplako ir vysk. Antonio Maleckio beatifikacijos procesai.

Garbingasis Teofilijus išgyveno ir įdomesnių Velykų šventimo patirčių. Kaip žinome iš istorijos, ankstyvojoje Bažnyčioje Velykų šventimo data nebuvo tiksliai nustatyta, todėl krikščionių bendruomenės Mažonoje Azijoje Velykas švęsavo kartu su žydų Pascha, o Vakaruose (taip pat Egipte ir Sirijoje) Kristaus Prisikėlimas buvo minimas sekmadienį – Viešpaties Prisikėlimo dieną, siekiant pabrėžti judaizmo ir krikščionybės skirtingumą. Skirtinga Velykų šventimo data buvo įvertinta kaip pavojus Bažnyčios vienybei, todėl 325 m. Nikėjoje vykęs Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas nustatė Velykų šventimo datą: Velykos turi būti švenčiamos pirmąjį sekmadienį po pavasario lygiadienio mėnulio pilnaties, taigi tarp kovo 21 ir balandžio 25 dienos. Taip buvo įvesta vienybė švenčiant Velykas, bet vėliau atsiskyrę nuo Katalikų Bažnyčios Rytų krikščionys nepriėmė popiežiaus Grigaliaus kalendoriaus reformos ir liko švęsti Velykų pagal senąjį kalendorių. Taip Velykų šventimo data vėl išsiskyrė, nors būna metų, kuomet sutampa.

Kalėdamas arkivysk. Teofilijus dažnai net nežinodavo, kada katalikų Velykos, nes lageriuose sekmadienis būdavo įprasta darbo diena, o kalėjime visos dienos savo dienotvarkė buvo vienodos. Geriausiu atveju iš prižiūrėtojų buvo galima sužinoti ortodoksų šventimo datą, bet ir tos jie nesakydavo, nes klausimą priimdavo kaip provokaciją ir lojalumo sovietiniam režimui išbandymą. Kartais apie Velykas parašydavo artimieji iš Lietuvos, bet ilgą laiką susirašinėjimas būdavo ribojamas, o laišakai dėl cenzūros labai vėluodavo. Greičiau kalinius pasiekdavo rusų kalba rašyti laišakai, nes tuomet cenzoriams nereikėdavo vargintis ieškant vertėjų.

Po pirmojo įkalinimo arkivysk. Teofilijus jautė, kad gali tekti vėl paragauti kalėjimo duonos, todėl išmoko apskaičiuoti Velykų datą pagal matematiko Carlo Friedricho Gaušo (1777–1855) metodą. Jei Velykų dieną pavykdavo slapta aukoti šv. Mišias, būdavo didžiulė, bet kalėjime ypač reta Velykų malonė ir dovana. Velykinė Kristaus Prisikėlimo žinia gyveno mintyse ir širdyje Velykų

dieną kertant mišką ir ant pečių per pelkę nešant sunkius rąstus, sėdint bausmės karceryje, bejėgiui gulint ligos patale...

Kartą, apskaičiuodamas Velykų datą, garbingasis Teofilius suklydo. Apie tai jis 1954 m. balandžio 14 d. laiške iš Vladimiro kalėjimo rašo brolio šeimai: „Apskaičiuodamas Velykų dieną pagal matematiko Gauso metodą liekanų keliu, apsirikau.“ Taip vysk. Teofilius Velykas šventė ir giminaičiams sveikinimus buvo išsiuntęs dviem savaitėmis anksčiau. Tik gavęs sveikinimus iš Lietuvos, suprato savo klaidą.

Kristaus Priskėlimas nėra vien spalvingos procesijos, džiaugsmingai giedamas Aleliuja ar margučio lukšto kietumo išbandymas. Tai krikščioniško gyvenimo patirtis, kuri gali būti labai drastiška, nekasdieniška ir neįsivaizduojamai fiziškai ar dvasiškai sunki. Būtent tokiu momentu mintis, jog Kristus visa tai įveikė, nugalėjo blogį ir skelbia galutinę pergalę, neleidžia palūžti. Tuo giliai tikėdamas būsimas palaimintasis Teofilius gali ir mums padėti.

Artuma
katalikiškas mėnraštis šeimai

Mons. dr. Algirdas Jurevičius
(„Artuma“ 2017/4)